

Psikofizyoloji Biliminin Kurucusu: EL-KİNDİ

Batı bilim adamlarına etkisi nedeniyle Avrupa'da Alkindus ve Alchandrinus diye bilinen El-Kindî, bir kısım kaynaklarda 796, diğer bir kısmında ise, 803 tarihinde Kûfe'de doğdu. Çocukluk yıllarını burada geçirdi ve çağının öğrenim geleneğine uygun olarak ilk önce verilen dinî eğitimini burada tamamladı. Arkasından çağın önemli bilim ve kültür merkezleri olan Basra ve Bağdat'ta fizik, matematik, felsefe, kimya, tıp ve astronomi eğitimini gördü.

Psikofizyoloji, rölativite vb. konularda ortaya koyduğu kanunlarla Orta çağ bilim tarihine önemli yenilikler getiren El-Kindî, sayısı 270'i bulan eser ve binlerce öğrencisini geride bırakıp, 866 ya da 872 yılında Bağdat'ta dünya hayatını tamamladı.

BİLİME HİZMETLERİ

Cardano'nun "insanlığın 12 büyük adamından biri" ünvanını verdiği El-Kindî'nin, Orta çağ biliminin ilerlemesinde büyük hizmetleri oldu. Bu hizmetlerden en önemlilerinden biri fizik konusunda Einstein'den çok önce ortaya koyduğu izafiyet (rölativite) teorisidir. Ona göre bütün varlıklar ve bunların fizikî olayları, izafidir. Zaman, mekân, hareket, ayrı ayrı birbirlerinden bağımsız ve mutlak şeyler değildir. Yine o, zaman için "cismin var olma süresidir. Zamanı cisim ve hareketten ayrı olarak düşünmek imkânsızdır. Ancak zamanla bilinebilen ve ölçülebilen hız ve yavaşlık da hareketin modaliteleridir" diyor. Hız ve yavaşlık olayını da şu şekilde izah ediyor: "Yavaş diye isimlendirdiğimiz şey, uzun zaman içinde, hız ise, kısa zaman içinde hareket etmedir."

El-Kindî zaman, mekân ve hareketin birbirlerinden bağımsız ve mutlak şeyler olmadığını, göğe doğru inip-çıkan bir insanın, yükseldikçe ağacı küçük görmesi, yere yaklaştıkça büyük görmesiyle ifade eder.

Fizikte çekim ve düşme kanunlarıyla da ilgili deneyler yapan El-Kindî, ışığın düz hat boyunca yayılması, doğrudan doğruya görme, ayna vasıtasıyla görme, mesafe ve görüş açısının görme üzerindeki etkisi ve görme hataları gibi konuları içeren optik biliminde de önemli çalışmalar yaparak, kendisinden uzun yıllar sonra gelen başta Rocer Bacon, Gerarde da Cremano, Witelo olmak üzere birçok Batılı bilim adamını etkiledi. Doğu'da ise, onun en yakın takipçisi, talebesi Serahsî'dir. Büyük ölçüde Farabî ve İbn-i Sinâ'yı da etkilemiştir. EL-Kindî'ye göre ışığın yayılması zamanla sınırlı değildir. Görme, gözden koniksî olarak dağılıp genişleyen ve eşyayı saran ışık sayesinde olmaktadır.

El-Kindî bilim tarihinde ilk kez hastalığın şiddet ve tabiatıyla ilaçların dozajları arasında bir ilgi kurulabileceğini ve ilaçların bünyede meydana getireceği etkinin ölçülebileceğini düşünerek, basit posoloji yerine bilimsel psikofizyolojiyi kurup, tıp biliminde önemli bir çığır açtı.

El-Kindî, "Risâle fi-Ma'rife el-Kuweil-Adviyei'l-Murekkebe" adlı eserinde her ilacın vücutta hissedilebilen bir sansasyon meydana getirdiğini, ancak ilaçların hastalığın şiddetine göre verilmesi durumunda hiçbir yan etki meydana getirmediğini hastalığın iyileştirilebileceğini, yine fizikî etkenlerle ilaçların sebep oldukları sansasyonlar arasında geometrik bir artış olduğunu söyler ki bu, günümüz modern psikofizyoloji biliminin kabul gören iki temel kanunudur. Bu kanunlar, daha sonra modern psikofizyolojistlerin ilki kabul edilen Alman bilim adamları Weber ve Fechner tarafından da geliştirilip, daha çok matematiksel bir ifade ile dile getirilerek, sansasyonun fizikî etkenin logaritmasıyla doğru orantılı olduğu ve bu kanunların tıptan başka her sahaya uygulanabileceği ortaya kondu.

Bunların yanında El-Kindî'nin dikkatleri çeken bir başka çalışması ise, musikî sahasında olmuştur. Notaların nasıl kullanılacağını anlatan eserleriyle de El-Kindî, müzikteki notalardan ilk bahseden kişi olmuştur.

ESERLERİ

Bilimin hemen her sahasında eser bırakan El-Kindî'nin büyüklü küçüklü 270 eseri olduğu tespit edilmiş olmasına rağmen, bunların büyük bir kısmı günümüze kadar gelememiştir. Günümüze kadar gelebilen eserlerinin en önemlilerinden birkaç tanesi şunlardır:

- 1- Risâle fi-Ma'rife el-Kuweil-Adviyei'l-Murekkebe
- 2- Kitap fi'l Felsefe'l Ulâ
- 3- Kitap fi-Mahfiyat'l-İlim ve Aksamihi
- 4- Kitap fi'l-Menâzir
- 5- Risâle fi-Mahiyât'l-Akl
- 6- Risâle fi-Cevâhirü'l-Hamse
- 7- Risâle fi-Zâhiriyyati'l-Felek
- 8- Risâle fi'l-Hayat
- 9- Kitâbü'l-Medhâl ilâ'l-Aded